

**SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
HISTORICKÉ MÚZEUM**

Téma: Slovensko v rokoch 1914-1918

Významné osobnosti domáceho a zahraničného odboja

Milan Rastislav Štefánik

(21. júl 1880 Košariská – 4. máj 1919 Ivanka pri Dunaji), brigádny generál.

V rokoch 1898-1904 študoval v Prahe, najskôr stavebné inžinierstvo na Vysokej škole technickej a potom astronómii. Vo Francúzsku pracoval ako asistent v hvezdárni Meudon pri Paríži, neskôr krátko ako riaditeľ hvezdárne na vrchole Mont Blancu. V roku 1911 sa stal francúzskym občanom. Až do vypuknutia vojny sa venoval vedeckému bádaniu a viedol úspešné expedície na Tahiti, do Turkestanu, Brazílie, Španielska a Alžírsku. Po vypuknutí vojny sa napriek zlému zdravotnému stavu prihlásil do francúzskej armády. Po leteckom výcviku bojoval v rámci stíhacej leteckej skupiny MF-54 na západnom fronte; od jesene 1915 v leteckej skupine MFS-99 v Srbsku. Organizoval československý zahraničný odboj. Od jari 1917 bol podpredsedom Československej národnej rady v Paríži. V prospech odboja a vytvorenia československého zahraničného vojska (légii) sa angažoval v Taliansku, Rumunsku, Rusku, Veľkej Británii a USA. V júni 1918 bol menovaný za francúzskeho brigádneho generála. Po skončení vojny sa zúčastnil mierových rokovaní v Paríži. Plánoval návrat do vlasti, kde mal zastávať post ministra vojny. Žiaľ, zahynul 4. mája 1919 pri havárii lietadla neďaleko Ivanky pri Dunaji. Je pochovaný v mohyle na Bradle. (*Obr. 1*)

Rad Sokola - verzia s mečmi a bez mečov

Vojenské vyznamenanie „Rad sokola“, často uvádzané aj ako „Rad Milana Rastislava Štefánika - Sokol“ bolo československé vyznamenanie vytvorené na návrh ministra vojny generála M. R. Štefánika určené pre vyznamenanie za zásluhy o oslobodenie Československa. Rad Sokola navrhol generál Štefánik v októbri 1918 v priebehu inšpekcie čs. légii v Rusku. Štefánik v Tokiu objednal výrobu Radu a krátko po príchode do Vladivostoku 17.11.1918 ho začal udeľovať. Po návrate do Paríža sa podieľal na vypracovaní stanov radu, ktoré boli zverejnené na jar 1919. Základnou myšlienkou bolo „Založiť a udeľovať Rad, ktorým mohol byť vyznamenaný každý vojak od najnižšej po najvyššiu hodnosť“. Na tú dobu to bola pokroková myšlienka, ktorá si získala sympatie vojska. Rad dostali vojaci bojujúci pri Zborove, Bachmači, vojaci od Bajkalu, Samary a iných miest (verzia „s mečmi“), ale aj vojaci, ktorí sa bojov nezúčastnili, ale mali veľké zásluhy na logistickom zabezpečení vojska (verzia „bez mečov“). K 29. septembru 1919 bolo udelených 287 vyznamenaní s mečmi, 86 bez mečov, ale s hviezdou na stuhe a 21 bez mečov a bez hviezdy. Po smrti Štefánika sa idea tohto Radu vytrácala a samotné vyznamenanie ostalo platné iba v rámci Československého vojska operujúceho v Rusku. (*Obr. 2*)

Rudolf Gábriš

(1.december 1889 Nové Mesto nad Váhom – 5. september 1969 Piešťany), major, príslušník československých légii v Taliansku.

Od roku 1907 bol bankovým úradníkom. V roku 1914 narukoval do rakúsko-uhorskej armády a bol odvelený na srbský front, kde bol na jeseň 1915 zajatý. Absolvoval Albánsky pochod, a následne bol deportovaný do zajateckého tábora v Taliansku. V decembri 1916 patril k prvým dobrovoľníkom československých jednotiek. Bol organizátorom náboru slovenských zajatcov do československých légii a od jesene 1917 spolupracovníkom Odbočky ČSNR v Ríme. V apríli 1918 sa zúčastnil Kongresu utláčaných národností Rakúsko-Uhorska v Ríme a od mája 1918 bol vedúcim kancelárie zajateckého odboru Odbočky ČSNR. Od novembra 1918 pôsobil ako organizátor Domobraneckých práporov v Taliansku, pričom dosiahol hodnosť major. Zapísaný do zoznamu 31. čs. streleckého pluku čs. légii v Taliansku. Po návrate do ČSR sa stal poradcom Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska vo vojenských otázkach, pomáhal budovať základy

Téma: Slovensko v rokoch 1914-1918 - Významné osobnosti domáceho a zahraničného odboja

československej brannej moci na Slovensku. V roku 1919 bol organizátor najväčšej slovenskej dobrovoľníckej jednotky Jánošíkovskej družiny, vytvorenej pôvodne na boj s Maďarskou republikou rád. Po demobilizácii sa stal riaditeľom Tatra banky v Bratislave. Zaslúžil sa o budovanie slovenských peňažných ústavov na východnom Slovensku. Bol zakladateľom a prvý predsedom Združenia slovenských legionárov. Na saku sa nachádzajú originálne vyznamenania, ktoré boli majorovi Gábrišovi udelené - Československá revolučná medaila, Československá medaila Vítězství, talianska pamätná medaila za účasť vo vojne v rokoch 1915 - 1918 "Medaglia Commemorativa della Guerra 1915-1918", vpravo dole - bronzová medaila talianskeho kráľa Viktora Emanuela III. - "Za zjednotenie Talianska 1848-1918." (Obr. 3)

Pavel Blaho

(25. marec 1867, Skalica - 29. September 1927, Bratislava), lekár a významný slovenský politik.

Počas prvej svetovej vojny pôsobil ako vojenský lekár v Kroměříži (1914-1916) a v Szekésfehértvári (1916). Od roku 1917 bol na zdravotnej dovolenke.

Po vzniku SNR sa stal jej členom, pre chorobu však nebol aktívny. Bol jedným zo signatárov Martinskej deklarácie z 30. Októbra 1918. Od 6. novembra 1918 menovaný povereníkom pražského Národného výboru pre politickú administratívu, poľnohospodárstvo a zásobovanie v prvej dočasnej vláde na Slovensku. (Obr. 4)

Ukážky z d'akovných listov bývalých vojenských pacientov MUDr. Pavla Blaha. (Obr. 5, 6)

Korešpondenčný listok bývalého pacienta doktora Pavla Blaha Š. Maňáka z vojenskej nemocnice v Bratislave-Petržalke, 1918.

Velectení Pán Doktor,

Sdelujem vám že som do Ligetu do špitala tešil som sa že snád ešte ma pošlu do Rekonvalescentu ale už nie čakám na Forstelung potom pojdem ke kádru čas mi je tu veľmi dlhi smutno sa dívam dotej, Božej prirodí jak z Areštu čítať čo nemám víchod nie je dovolení. No ale ináč neni mosime to len snašat da Bôh že ešte dožijeme aj veselejši časi.

Tak vás Srdečne pozdravujem aj Rodinku a značim sa Zuctou váš oddani Prátel

Š. Maňák

Pohl'adnica bývalého pacienta doktora Pavla Blaha Juraja Potočára z Trenčína, 1916.

„Drahi a milovani Tatičku, prijmite odo mňa srdečni pozdrav.

Vedet im mili drahi tatičku davam som v Trenčine. Aj som teraz zdraví len to je najhoršej budu mi ten prst prerezovat ten týžden idem na operáciu. Kebi som bol vedel drahi Tatičku, nebol bi som sa ani z Moravi pital do Uher ze budu tak so mnou robit, jich najmilejsi Georg Potocsár nohi a ručki im bozkavam

Korešpondenčný listok bývalého pacienta doktora Pavla Blaha z talianskeho frontu, 1918

Velectený Pane Doktore,

Po 14 denním pobytu v Brně byl jsem poslán do pole. Jsem nyní na italském bojišti v těch překrásných Alpách. Dosud daří se mně dobře, na frontě je klid. Často vzpomínám na veselé chvíle prožité v Luhačovicích, nyní tam musíte míti hodně veselo a pekně. Teším se již na příští rok že se tam zase podívám.

S úctivým pozdravem

Vl. Bernkop

Práca s prameňmi:

Téma: Slovensko v rokoch 1914-1918 - Významné osobnosti domáceho a zahraničného odboja

- Zistite odkiaľ a kedy poslal pisateľ list na „dopisnici pro polní poštu“ P. Blahovi. Kam ho adresoval. Kto je na liste podpísaný?

Vytvor/nakresli:

- Nakresli vlastné vyznamenanie, ktoré sa bude udeľovať vojakom.

Aktivita spojená s prehliadkou výstavy:

- Nájdite na výstave uniformu majora Rudolfa Gábriša. Koľko má vyznamenaní? Aký monogram má vyšitý na ramene rukáva uniformy?
- Nájdite na výstave kúsok z lietadla, v ktorom havaroval M.R. Štefánik
- Nájdite na výstave fotografie, na ktorých je MUDr. P. Blaho. Koľko ich je?